

IDŐSKORI GYÓGYSZERALKALMAZÁS

Prof. Szökő Éva

Az idős korosztály jellemzői

➤ **élettani változások**

➤ **polifarmácia**

➤ **gyakori krónikus állapotok, melyek képességeiket rontják**

**halláscsökkenés, szürkehályog, látási problémák, tinnitus,
diabetes, hipertónia, szívbetegség
arthritis, ortopédiai károsodások**

➤ **A szervek homeosztázist fenntartó képessége progresszíven csökken
nő az érzékenység a gyógyszerek káros hatása iránt,
a gyógyszer-okozta károsodás helyreállítása nehezebb**

Gyakoribb az interakciók miatt megváltozott gyógyszerhatás

**A mellékhatások nem-specifikus tünetekként jelentkezhetnek,
pl. levertség, zavartság, szédülés, gyakori elesések, székrekedés,
inkontinencia, ájulás**

A káros hatások gyakoribbak idős betegeknél

polimedikáció

gyakoribb a gyógyszereszedési hiba

a gyógyszer adagjának nem megfelelő megválasztása

a gyógyszereszedés indokolatlan abbahagyása

terápia sikertelensége

Élettani változások miatt időseknél jellemző

lassabb felszívódás

egyes gyógyszerek akut hatása csökken

pl. *altatók, analgetikumok, furosemid*

a lipidoldékony gyógyszerek felhalmozódhatnak a zsírszövetben

egyes *benzodiazepinek*, pl. *diazepam* → tartósabb hatás, toxicitás

a magas fehérjekötődésűek szabad koncentrációja nő

pl. *naproxen, warfarin, acenocoumarol* → a hatás nő

Élettani változások miatt időseknél jellemző

lassul a gyógyszerek metabolizmusa, nagy egyéni különbségek

nő a vesén keresztül változatlan formában ürülő gyógyszerek felezési ideje

pl. digoxin, furosemid, methotrexat, allopurinol, dabigatran, metformin

megváltozott receptorszám vagy érzékenység

az antikolinerg hatású gyógyszerek hatása nő, memóriazavart, zavartságot, kognitív működésromlást okoznak

pl. első generációs antihisztaminok, inkontinencia elleni szerek, stb.

fokozott receptor érzékenység – nagyobb hatás

pl. benzodiazepinek, warfarin, acenocoumarol, heparin, opioidok, stb.

Farmakodinámiai változások – homeosztázis zavar

orthostaticus hypotonia – elesések esélye nő

nagy dózisú vérnyomáscsökkentő (különösen α_1 -gátlók, pl. *doxazosin*),
egyes antidepresszánsok (TCA – *amitriptilin, clomipramin*),
egyes antipszichotikumok (pl. *clozapin, quetiapin, risperidon, stb.*),
diuretikumok,
értágítók (*nitrátok, alkohol*)

egyensúly, testtartás, mozgás zavara – elesések esélye nő

pl. nagy dózisú acetilszalicilsav, carbamazepin,
benzodiazepinek, egyéb szedatív szerek, opioidok, TCA,
furosemid, metoclopramid, antipszichotikumok

székrekedés

antikolinerg szerek, kalcium-csatorna blokkolók,
opioidok, levodopa, vas, kalcium, alumínium tartalmú készítmények

inkontinencia

α_1 -gátlók (*doxazosin, terazosin, prazosin*)

Antikolinerg hatású / mellékhatású gyógyszerek

székrekedés, tachycardia, vizeletretenció, látászavar,
kognitív zavarok

Simaizomgörcsoldó / hasmenés elleni szer

butylscopolamin, atropin, methylhomatropin

Első generációs antihisztaminok

*dimenhydrinat, chloropyramin, promethazin, cyproheptadin,
pheniramin*

Inkontinencia elleni szerek

oxybutynin, tolterodin, solifenacin, darifenacin

Antiaritmiás gyógyszerek

quinidin

Antikolinerg hatású / mellékhatású gyógyszerek

Triciklusos antidepresszánsok

amitryptilin, imipramin, clomipramin, trimipramin, dibenzepin

Antipszichotikumok

clozapin, olanzapin, risperidon, quetiapin, sertindol, stb.

Altató/szorongáscsökkentő gyógyszer

hydroxyzin

Antiparkinson gyógyszerek

biperiden, procyclidin

OTC gyógyszerek – megfűlés elleni szerek

Antihisztaminok (pl. *pheniramin, chlorpheniramin*)

antikolinerg hatásuk is van: zavartságot, memória problémát, insomniát, szájszárazságot, székrekedést, tachycardiát, látászavart, csökkent reflexeket, fokozott szembelnyomást okozhatnak

az első generációsak **nem javasoltak időseknek**

OTC gyógyszerek – meghűlés elleni szerek

Decongestansok (érszűkítők, pl. *ephedrin, phenylephrin*)

időseknél számos veszély

**akut hatások: vérnyomásemelkedés, szívritmuszavar,
stroke fokozott kockázata**

krónikus: insomnia, hallucinációk, fejfájás

orrcseppek: rhinitis medicamentosa, vérnyomásemelkedés

Nem szabad alkalmazni idős betegeknek, ha szívbetegségük, hipertóniájuk, pajzsmirigy betegségük, diabéteszük, benignus prostata hiperpláziájuk vagy vizeletretenciós problémájuk van

Degeneratív ízületi betegség okozta fájdalom

NSAID: nagy a gyomorvérzés veszélye

nyálkahártya védelem!

emelik a vérnyomást

**nátrium- és vízretenció, ödéma → a szívelégtelenség
tünetei romlanak**

Preferáltak

**paracetamol (DE májbetegség, alkohol esetén fokozott
óvatosság szükséges)**

metamizol, dihydrocodein

lokális készítmények

porcvédők

Székrekedés

Kockázati tényezők:

alacsony rostbevitel, kevés folyadék fogyasztása, mozgás-szegény életmód
a GIT motilitása csökken

Volumen növelő hashajtók (korpa, lenmag, psyllium, stb.)

a hatás kialakulása lassú (1-3 nap, maximális hatás később)

tartósan is alkalmazhatók

Ozmotikus hashajtók

szénhidrátok (lactulose, sorbitol, macrogol)

a hatás 1- 3 nap alatt alakul ki

a lactulose különösen alkalmas időseknek

Bélfalizgatók (senna, bisacodyl, phenolphthalein, natrium-picosulfat)

rendszeres napi használatuk nem javasolt

Sós hashajtók

időseknek nem javasolt!

Gyakori a hashajtó abúzus!

A leginkább megelőzhető nem-kívánt gyógyszerhatásokért felelős szerek:

***a nem-szteroid gyulladásgátlók, a diuretikumok
és az antitrombotikumok***

Leggyakrabban kórházi ellátást igénylő mellékhatásokért felelős szerek:

antitrombotikumok, antidiabetikumok

A legsúlyosabb, fatális kimenetelű nem-kívánt gyógyszerhatások:

**GI és intracranialis vérzés,
veseelégtelenség**

Potenciálisan nem megfelelő hatóanyagok, dózisek időskorban

Listák

Beers – kritériumok (1991), *legutóbbi revízió 2012*

- 1. Potenciálisan helytelen időskori gyógyszeralkalmazás***
- 2. Potenciálisan helytelen időskori gyógyszeralkalmazás
egyes gyógyszer-gyógyszer vagy gyógyszer-betegség
kölcsonhatás esetén***
- 3. Nagy körültekintéssel alkalmazható potenciálisan
helytelen időskori gyógyszer alkalmazás***

Beers – kritériumok

1. Potenciálisan helytelen időskori gyógyszeralkalmazás

KERÜLENDŐK – a kockázat meghaladja az előnyt

antikolinergek

első generációs antihisztaminok (*dimenhydrinat, hydroxyzin, chlorpheniramin, cyproheptadin, promethazin*)

antiparkinson szerek (*biperiden, procyclidin*)

simaizomgörcsoldók (*butylscopolamin, atropin, methylhomatropin*)

kardiovaszkuláris szerek

α_1 -gátlók (*prazosin, terazosin, doxazosin*)

centrális α_2 -agonisták (*methyldopa, guanfacin*)

antiaritmiás szerek (*amiodaron, propafenon, quinidin, sotalol, disopyramid*)

***digoxin* > 0,125 mg/nap**

***spironolacton* > 25 mg/nap**

Beers – kritériumok

1. Potenciálisan helytelen időskori gyógyszeralkalmazás

KERÜLENDŐK – a kockázat meghaladja az előnyt (folyt.)

CNS gyógyszerek

TCA (amitryptilin, imipramin, clomipramin, trimipramin, dibenzepin)

antipszichotikumok (clozapin, olanzapin, risperidon, quetiapin, sertindol, stb.)

benzodiazepinek (rövid és hosszú hatásúak insomnia, delirium, agitatio kezelésére)

nem-benzodiazepin altatók (zolpidem, zopiclon, zaleplon)

fájdalomcsillapítók

NSAID

izomrelaxánsok (chlorzoxazon)

Potenciálisan nem megfelelő hatóanyagok, dózisok időskorban

További listák átfedések, de különbségek is

STOPP és START kritériumok

leggyakoribb elkerülhető mellékhatások

helyes kezelés

Br J Clin Pharmacol 68:6 936-947, 2009

<http://ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2810806/>

PRISCUS – német

Mann – osztrák

Laroche – francia

Bor A, Matuz M, Doró P, Viola R, Soós Gy: Az időskorú gyógyszeralkalmazás problémái. Orvosi Hetilap 153: 1926-1936. 2012